

Dag Hrubý

Historie maturitní zkoušky (4)

Učitel matematiky, Vol. 21 (2013), No. 2, 83–91

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/149491>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2013

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

HISTORIE MATURITNÍ ZKOUŠKY (4)

DAG HRUBÝ

Poslední díl našeho seriálu bude věnován období 1989 – 2012. Očekávání po roce 1989 byla pochopitelně veliká. Celkový dojem z reformního hnutí kolem maturitní zkoušky po roce 1989 je však velmi rozpačitý. Člověk má pocit, že po dvaadvaceti letech nekonečných diskuzí jsme stále na začátku. Problém maturitní zkoušky však nelze řešit izolovaně, protože je výrazně ovlivňován celkovým pojetím vzdělávací politiky po roce 1989 a politickou kulturou ve společnosti.

Po roce 1989 dochází k rozsáhlé decentralizaci správy školství. Na základě zákona o státní správě a samosprávě ve školství (č. 564/1990 Sb.) byly správní kompetence soustředěny do rukou ministerstva školství a byly zřízeny školské úřady jako střední článek resortní správy školství, kterým byly školy podřízeny, a tím vyňaty z pravomocí okresních a krajských národních výborů. Školy na základě tohoto zákona získaly právní subjektivitu, což zvýšilo jejich nezávislost. První novela školského zákona (číslo 171/1990 Sb.) uzákonila základní změny, které zcela změnilы tvář českého školství. Byla zkrácena povinná školní docházka z desíti na devět let a současně byla prodloužena docházka na základní škole z osmi na devět let. Devátý ročník základní školy však nebyl po přechodnou dobu povinný, žáci mohli poslední rok povinné školní docházky plnit na střední škole. Současně byl zrušen systém „jednotné školy“ a byla zavedena diverzifikace výuky podle schopností a zájmu žáků. Novela také umožnila vznik víceletých gymnázií pro nadané žáky a vznik nestátních, tj. soukromých a církevních škol, čímž skončil monopol státu na zřizování institucí poskytujících vzdělání. Od roku 1990 dochází k velkému rozšíření sítě středních škol, zejména odborných, vznikají školy soukromé a církevní. To platí také pro gymnázia, jak ukazuje následující tabulka:

Počty gymnázií v ČR v letech 1989–2012

1988/89: 225	1996/97: 356	2004/05: 349
1989/90: 258	1997/98: 345	2005/06: 354
1990/91: 285	1998/99: 347	2006/07: 367
1991/92: 324	1999/00: 346	2007/08: 373
1992/93: 348	2000/01: 343	2008/09: 377
1993/94: 361	2001/02: 344	2009/10: 379
1994/95: 367	2002/03: 345	2010/11: 372
1995/96: 366	2003/04: 348	2011/12: 371

Z 371 gymnázií ve školním roce 2011/2012 bylo 282 veřejných, z toho 11 zřizovala obec a 271 kraje, soukromých škol bylo 69 a církevních 20. Podíl gymnázií zřizovaných kraji tak činí 73 %.

Ve Věstníku MŠMT z roku 1990 jsem nenalezl žádnou zmínku o maturitních zkouškách a nemám k dispozici žádnou jinou písemnou dokumenty týkající se maturitních zkoušek v roce 1990. Na základě maturitních protokolů na našem gymnáziu lze předpokládat následující strukturu maturitní zkoušky:

PÍSEMNE ZKOUŠKY

Český jazyk a literatura

ÚSTNÍ ZKOUŠKY

Český jazyk a literatura

Cizí jazyk

Volitelný předmět

Volitelný předmět

Písemná zkouška konána pouze z českého jazyka, písemné zkoušky z ruského jazyka a matematiky zrušeny. Při ústní zkoušce z cizího jazyka nebyl ruský jazyk povinným předmětem. V rámci volitelného předmětu bylo možné maturovat z odborných předmětů na gymnáziu (ZVOP). Od roku 1991 se na naší škole nekonaly maturitní zkoušky z předmětů odborné přípravy (ZVOP).

Usnesení vlády ČR ze dne 23. května 1990 uložilo MŠMT předložit vládě do 30. 6. 1991 první návrh nové vzdělávací soustavy spolu s návrhem nezbytných opatření k jejímu uvedení od školního roku 1992/1993. Na žádost ministra P. Vopěnky česká vláda

dne 11. dubna 1991 stanovila nový termín 31. 12. 1991. Návrh nové vzdělávací soustavy měl být připravován ve spolupráci s pedagogickou a rodičovskou veřejností a měl být podroben veřejné oponentuře. Diskuze o nové vzdělávací soustavě se aktivně zúčastnila také JČMF, zejména prostřednictvím své Pedagogické komise. Tato komise předložila začátkem května 1991 MŠMT stručný projekt *Koncepce vzdělávání v České republice*. Po projektu Pedagogické komise JČMF byly předloženy další čtyři projekty:

1. Projekt Nezávislé mezioborové skupiny (NEMES)
2. Projekt týmu prof. J. Kotáska *Rozvaha o školství a vzdělanosti a jejich dalším vývoji v českých zemích* (Projekt PedF UK Praha)
3. Projekt MŠMT
4. Projekt Skupiny pro vzdělávací alternativy IDEA.

Podrobná diskuze o výše uvedených dokumentech je uveřejněna v příloze časopisu *Matematika-Fyzika-Informatika* (ročník 1., leden-únor 1992). Diskuze o projektech, jejich prezentace v médiích a komunikace s MŠMT neprobíhaly na požadované úrovni. Pedagogická komise JČMF oznámila dne 3. ledna 1992, že práci na projektu nové vzdělávací soustavy ukončila. Nespokojenost se současným stavem věcí kolem koncepce vzdělání v ČR vyjádřila JČMF v textu *Prohlášení JČMF k transformaci českého školství*, které bylo schváleno v Praze v prosinci 1991 a které uvádíme v plném znění:

Jednota českých matematiků a fyziků, naše nejstarší vědecká společnost, se vždy starala o rozvoj školství a kvalitu vzdělávání v celé jeho šíři. Nezůstala stranou ani v současném hledání způsobů transformace školství. Jako jeden z prvních účastníků vypracovala vlastní projekt a podílela se na odborné diskusi o koncepci vzdělávání.

Jednota českých matematiků a fyziků uvítala možnosti rozšíření spektra vzdělávacích cest. Cítí však povinnost obrátit se k české veřejnosti s vážným varováním. Tradičně vysoká vzdělanost našich občanů je ohrožena. V denním tisku dochází k hrubé

manipulaci veřejným míněním. Za krásnými slovy o absolutní svobodě volby způsobů všeobecného vzdělávání, za slovy o tom, že každý má právo založit školu podle vlastních představ, vidí Jednota vážné riziko v tom, že by pak podstatná část naší populace mohla získat horší vzdělání než v současnosti a minulosti. Jednota důrazně varuje před zavedením tržně orientovaného přístupu ke vzdělávání a před tím, aby kontrola kvality i chodu školy byla svěřena jen zákonům trhu a rodičům.

Naše šance dosáhnout v poměrně krátké době úrovně vyspělých států se zakládá na vysoké vzdělanosti nás všech. Upadne-li úroveň vzdělanosti našich dětí, bude naše a jejich naděje opět promarněna.

*Jednota českých matematiků a fyziků
prof. RNDr. F. Nožička, Dr. h. c.,
předseda JČMF*

V Praze dne 14. 12. 1991

Prvním legislativním dokumentem, který se zabývá maturitní zkouškou po roce 1989 je vyhláška MŠMT č. 442/1991 Sb., ze dne 24. října 1991 o ukončování studia ve středních školách a učilištích (změna:138/1995 Sb., 235/2003 Sb., 672/2004 Sb.). V §8 této vyhlášky se dočteme, co je účelem maturitní zkoušky: *Účelem maturitní zkoušky je zjistit, jak si žáci osvojili vědomosti a dovednosti v rozsahu učiva stanoveného učebními plány a učebními osnovami a prověřit jejich připravenost pro výkon povolání nebo odborných činností nebo pro další studium.* Podle této vyhlášky byly konány maturitní zkoušky ve středních odborných učilištích, v gymnáziích, ve středních odborných školách, ve středních uměleckých školách a v kvalifikačním pomaturitním studiu. Dále se zaměříme pouze na gymnázia.

PÍSEMNÉ ZKOUŠKY

Český jazyk a literatura 4 hod.

Matematika 4 hod.

(jen u oborů se zaměřením
na M nebo M-Fy)

ÚSTNÍ ZKOUŠKY

Český jazyk a literatura

Cizí jazyk

Volitelný předmět 1

Volitelný předmět 2

Žáci studijního oboru se speciálním zaměřením na matematiku a speciálním zaměřením na matematiku a fyziku konají ústní maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury, zkoušku z cizího jazyka, zkoušku z matematiky a zkoušku z jednoho volitelného předmětu. Žáci studijního oboru se speciálním zaměřením na programování konají ústní maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury, zkoušku z cizího jazyka, zkoušku z matematiky nebo programování a zkoušku z jednoho volitelného předmětu. Ředitel školy mohl v případě zaměření na matematiku a fyziku nebo programování povolit místo matematiky nebo programování zkoušku z dalšího volitelného předmětu. Při písemné zkoušce z matematiky žák řeší dva určené příklady a dva příklady, které si ze souboru čtyř příkladů zvolí.

Maturitní zkoušky ve školním roce 1993/1994 byly předmětem šetření České školní inspekce (vrchní inspektor Mgr. Petr Roupec). Šetření bylo realizováno na 310 středních školách a zkoumány byly výsledky jejich 29 964 maturantů. Zkoumaní maturanti tvořili něco přes 40 % celkového počtu maturantů, šlo tedy o reprezentativní vzorek. Bohužel, ze středních odborných učilišť se zúčastnilo šetření pouze 33 maturantů, což daný výzkum poněkud znehodnocuje. Z uvedených třiceti tisíc maturantů nebylo 3,2 % připuštěno k maturitě a 4,6 % maturantů neprospělo. Na gymnáziích maturovalo z matematiky 20 % studujících. Výsledky této sondy nelze bohužel srovnat se situací v roce 1989, neboť takové údaje chybí.

V letech 1995–1996 byl vzdělávací systém České republiky podroben analýze, kterou provedla Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OCED). Problémy vzdělávací politiky v České republice byly předmětem mimořádného zasedání Výboru pro vzdělávání OCED ve dnech 14.–15. března 1996 v Praze. Jeho výsledkem byla publikace *Zprávy o národní politice ve vzdělávání*

– *Česká republika*. Examinátorský tým OCED předložil České republice jedenáct doporučení, které podle jeho názoru mají zásadní význam pro budoucí rozvoj českého vzdělávacího systému. Všechna jedenáct doporučení nyní uvádíme, aby si čtenář udělal představu o jejich naplňování.

Doporučení examinačnického týmu OCED z roku 1996:

1. Vyvinout nástroje pro hodnocení učebních výsledků žáků na základních školách
2. Podpořit rozvoj škol širšího profilu na úrovni vyššího stupně základní školy a nižších ročnících víceletých gymnázií
3. Zvýšit počty žáků ve všeobecném vzdělávacím proudu středních škol
4. Standardizovat a diferencovat maturitní zkoušky
5. Ustavit Národní kurikulární radu
6. Založit Agenturu pro kurikulum, standardy a certifikací v odborném vzdělávání
7. Uzákonit daňové výhody pro podniky investující do odborného vzdělávání
8. Zřídit střední (regionální) úroveň školské správy
9. Posílit monitorování a evaluaci – školní inspekce
10. Propojit další vzdělávání učitelů s rozvojem školy a zlepšením jejich profesních perspektiv
11. Ustavit v plném rozsahu rady škol s cílem posílit vztahy mezi školami a obcemi

Vyhodnocení analýzy OCED bylo provedeno na mimořádného zasedání Výboru pro vzdělávání OCED ve dnech 25.–27. dubna 1999 v Praze. Jeho výsledkem byla publikace *Priority pro českou vzdělávací politiku*, která mimo jiné uvádí, jak bylo jedenáct doporučení OCED z roku 1996 pro Českou republiku realizováno.

Historie po roce 2000

- 2000 První pokus o změny MZ v rámci školského zákona, který nebyl schválen
- 2004 Nový školský zákon 561/2004 Sb., uzákoněna změna MZ, která měla být spuštěna ve školním roce 2007/2008. Schválený model se však výrazně lišil od modelu, který byl výsledkem odborné a veřejné diskuse v letech 1998–2001.
- 2007 Novela školského zákona, která odložila start MZ na rok 2010. Od června do listopadu diskuse, jejímž výsledkem byly změny v pojetí MZ.
- 2008 Novela školského zákona, která uzákonila změny v MZ
- 2009 Novela školského zákona, která odložila MZ na rok 2011
- 2011 Proběhl první ročník MZ, schválena novela školského zákona, která prodlužuje model MZ na rok 2012, náběh plného modelu MZ se třemi povinnými předměty odsunut na rok 2013
- 2012 Proběhl druhý ročník MZ, problémy se prohlubují.

Na závěr několik poznámek o situaci v Německu. V preambuli osnov pro gymnázia v Bavorsku z roku 1990 se dočteme následující slova:

Bavorské osnovy pro gymnázium

(Lehrplan für das bayerische Gymnasium, 1990)

Gymnázium je školou pro ty mladistvé, kteří se mimořádně projevují jako duševně čilí, chtiví učení a plní fantazie, kteří se umějí učit rychle a cílevědomě, mají dobrou paměť, rádi se samostatně a vytrvale zabývají myšlenkovými a tvořivými úkoly a ve všem ukazují připravenost brát na sebe úsilí, které od nich vzdělávací cesta gymnasia vyžaduje . . . . Žáci, kteří navštěvují gymnázium, musí být připraveni pracovat hodně a vytrvale na vysoké úrovni. Musí jim být zcela jasné, že jsou ve škole především proto, aby

se učili, a že je přitom také důležitá lidská ohleduplnost a mravní čistota.

Gymnázium v Bavorsku je výběrová škola připravující především ke studiu na vysokých školách, má ročníky 5.–13. Studium je ukončeno maturitou. Většina žáků vstupuje do gymnázia ze 4. ročníku základní školy. V sekundární úrovni vzdělávání je v gymnáziích začleněno zhruba 35 % žáků, 15 % v reálkách a přibližně 50 % v různých formách odborného vzdělávání. Údaje v letech 2000–2009 uvádí následující tabulka

Rozložení počtu žáků v sekundárním vzdělávání vyjádřené v procentech

(8. rok školní docházky) podle Interkonfesionální 2009 Bundesrepublik Deutschland:

	GY	RS	HS	IGS	SB	FS	FW
2000	29,4	24,3	22,4	9,2	9,3	4,9	0,6
2001	29,5	24,4	22,7	8,9	8,9	5,2	0,6
2002	29,6	24,5	22,8	8,7	8,7	5,2	0,6
2003	30,1	24,5	22,4	8,7	8,7	5,4	0,6
2004	30,4	25,2	22,5	8,6	7,7	5,0	0,6
2005	30,9	25,8	22,5	8,5	6,3	5,3	0,7
2006	31,5	26,0	21,8	8,2	6,6	5,2	0,7
2007	33,0	26,2	20,4	8,4	6,3	5,0	0,8
2008	34,2	26,4	19,3	8,7	6,1	4,5	0,8
2009	35,4	25,8	17,6	8,9	7,1	4,5	0,8

GY – Gymnasium, RS – Realschulen, HS – Hauptschulen, IGS – Integrierte Gesamtschulen, BS – Schularten mit mehreren Bildungsgängen, FS – Förderschulen, FW – Freie Waldorfschulen

V Německu navštěvovalo v roce 2009 víceleté gymnázium 35,4 % žáků, u nás se připravujeme na 5–10 % a později zřejmě na 0 %, aby byl už konečně klid.

Literatúra

- [1] Morkes, F., *Historický přehled postavení maturitní zkoušky a analýza jejích funkcí*, Praha, 2003.

- [2] Průcha, J. ed., *Pedagogická encyklopedie*, Portál, Praha, 2009.
- [3] Walterová, E., *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*, Paido, Brno, 2004.
- [4] Průcha, J., *Srovnávací pedagogika*, Portál, Praha, 2006
- [5] Jelínková, V., *Maturity 1993/1994 – Jak je hodnotila Česká školní inspekce.*, ÚIV, Praha, 1995, Alfa revue, č. 1., ročník V.
- [6] Solfronk, J. a kol., *Doporučení nezávislé skupiny pro zpracování školského programu*, ÚIV, Praha, 1992
- [7] OCED, *Zprávy o národní politice ve vzdělávání – Česká republika*, ÚIV, Praha, 1996
- [8] Kotásek, J. a kol., *Priority pro českou vzdělávací politiku*, ÚIV, Praha, 1999. Mimořádné zasedání Výboru pro vzdělávání OCED v Praze 26.–27. dubna 1999.

RNDr. Dag Hrubý
Gymnázium, A. K. Vitáka 452
569 43 Jevíčko
e-mail: hruby@gymjev.cz

ABSTRACT

The last part of a series of articles aimed at the history of school leaving examinations in the former Czechoslovakia and the Czech Republic; it focuses on years 1989-2012. The author summarises legislative moves which influenced the form of examinations, the growing number of secondary grammar schools, which subjects were compulsory in the examinations and at what level, etc. He mentions the role of the Union of Czech Mathematicians and Physicists in the process of the preparation of new examinations. It is shown that even after 12 years after 1989 the situation is not satisfactorily solved. The article finishes with a short survey of the situation in Bavaria (Germany) which is compared to the situation in the Czech Republic.